

‘ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਾਸਪੋਰਟ’ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਮਾਨਸਿਕ ਯਥਾਰਥ ‘ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਾਸਪੋਰਟ’ ਅਤੇ ‘ਐਲ. ਜੀ. ਬੀ. ਟੀ.’ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ

ਡਾ. ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਾਲਜ, ਜੈਤੋ (ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ)

(ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਕਾਂਸਟੀਚੂਐਂਟ ਕਾਲਜ)

Email: drtaggar@gmail.com

ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਈ ਅਹਿਮ ਨਾਂਅ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮੁਲਕ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ ਮਸਲੇ, ਇਥੋਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਸਿਸਟਮ, ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਤੀ ਭੂ-ਹੋਰਵਾ ਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਕਥਾਨਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਹਸਤਾਖਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਡਾ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵਿਕੀਪੀਡੀਆ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਉਥੇ ਦੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ- ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ ਅਖਰਵਾਸੀ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਟਾਪੂ, ਮੇਜਰ ਮਾਂਗਟ ਕੁੰਜਾਂ ਦੀ ਮੌਤ, ਅਮਰਜੀਤ ਚਾਹਲ ਬਾਰੋਂ ਆਇਆ ਆਦਮੀ, ਸੁਰਜੀਤ ਕਲਸੀ ਸੱਤ ਪਰਾਈਆਂ, ਕਥਾ ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਅਤੇ ਅਮਨਪਾਲ ਸਾਰਾ ਵੀਹਾਂ ਦਾ ਨੇਟ, ਡਾਇਮੰਡ ਰਿੰਗ ਵਰਗੇ ਲੇਖਕ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।’ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਂਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਨਾਂਅ ਬੜੇ ਸ਼ਿੱਦਤ ਭਰਪੂਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਆ ਜੁੜਦਾ ਹੈ- ਜੱਗੀ ਬਰਾੜ ਸਮਾਲਸਰ। ਜੱਗੀ ਬਰਾੜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1988 ਵਿਚ ‘ਉਹਦੀ ਡਾਇਰੀ ਦੇ ਪੰਨੇ’ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਜਤਾਉਂਦੀ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਉਕਤ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਬੇਸ਼ਕ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸਧਾਰਣ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ 2023 ਵਿਚ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਹੱਥਲੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਾਸਪੋਰਟ’ ਲਈ ਜਰਖੇਜ਼ ਭੂਮੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 35 ਸਾਲ ਦੇ ਵਕਫ਼ੇ ਬਾਅਦ ਹੱਥਲਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜੱਗੀ ਬਰਾੜ ਦੇ ਗਹਿਨ ਤਜਰਬੇ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰੋੜ ਉਮਰੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਇਕ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿਾਂ ਕੱਤਣੀ (2019), ਵੰਝਲੀ (2016), ਕਸਤੂਰੀ (2014) ਦੀ ਰਚੇਤਾ ਜੱਗੀ ਬਰਾੜ

‘ਸਮਾਲਸਰ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ’ (2021) ਪਿੰਡ-ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਸਰਬਾਂਗੀ ਲੇਖਿਕਾ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਸਥਾਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜੱਗੀ ਬਰਾੜ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਬਰੈਂਪਟਨ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਤਕਰੀਬਨ 27-28 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਜੋ ਕੁਝ ਉਸ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਕਥਾਨਕ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਆਰਥਿਕ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤਾਪ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਾਸਪੋਰਟ’ ਵਿਚਲੀ ਉਕਤ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਪਰੇ ‘84 ਦੇ ਕਾਲੇ ਦੌਰ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਤਾਪ ਦੌਰਾਨ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਸਾਵੇਂ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਨਾਂਅ ‘ਤੇ ਕੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀ ਕੁਝ ਵਾਪਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕੱਚਾ ਚਿੱਠਾ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਮੇਹਰ ‘84 ਦੇ ਦੌਰ ਸਮੇਂ 18 ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਛ-ਫੁੱਟ ਗੱਭਰੂ ਹੈ। ਉਹ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਲਈ ਸ਼ਰੀਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤਾਈ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਂਅ ‘ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਹਰ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਘਰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

*‘ਘਰ ਆ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ। ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਾਹਲਾ ਈ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦੀ, “ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਕਿਉਂ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫੇਲ੍ਹੇ ਪੈਣੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ‘ਚ? ਸੁਣਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦੇ। ਵੇ ਪੁੱਤ ਮੇਹਰ, ਹੁਣ ਨਾ ਨਿਕਲੀਂ ਬਾਹਰ। ਨਾਲੇ ਆਹ ਪੱਗ ਨਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਕਰ।’*¹

ਪੱਗ ਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਮਾਂ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸੰਵਾਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ‘84 ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਦਿੱਖ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਅਕਸਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ‘ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬਥੇਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਬੇਕਸੂਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਫਰਜ਼ੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਨੌਜਵਾਨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਦਿੱਖ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਧੱਕੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ। ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕਥਾਨਕ ਜ਼ਰੀਏ ‘84 ਦੇ ਕਾਲੇ ਦੌਰ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਯਥਾਰਥ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ‘84 ਦੇ ਦੌਰ ਮੌਕੇ ਵਧੇਰੇ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਚਲਦਾ-ਚਲਦਾ ਅਜੋਕੇ

ਦੇਰ ਵਿਚ ਗੰਭੀਰ ਰੁੱਖ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਗਿਆ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਟੱਡੀ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਬੱਚੇ ਕੈਨੇਡਾ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

'84 ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਦਾ ਡਰਿਆ ਮੇਹਰ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਕ ਚੋਰ-ਮੋਰੀ ਰਾਹੀਂ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਜੁਗਾੜ ਸਦਕਾ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਹ ਬੇਸ਼ਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਤੋਂ ਤਾਂ ਬਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤਾਪ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੁਪਾ-ਛੁਪਾਈ ਦੀ ਖੇਡ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਇਥੇ ਵੀ ਖੇਡਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਲਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਬਹੁਤ ਭਾਰੂ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਭੂ-ਹੋਰਵਾ ਵੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਆੜੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਮਾਨਟਰੀਅਲ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਵੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਉਸ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਇਕ 36-37 ਸਾਲ ਦੀ ਮੈਕਸੀਕਨ ਔਰਤ ਅਰੇਜ਼ਾ ਡਬੀਲਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਵਿਧਵਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਹੈ। ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਸਟੇਟਸ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਸਥਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਾਂਝੀ ਇੱਛਾ ਸਦਕਾ ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੇ ਇਕ ਵੀ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੋਨੋਂ ਪੱਕੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

“ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਪੱਕੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਵਾਂਗੀ। ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਵੀਂ।”

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਵਗਦੀ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਬਿਨ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਹੱਥ ਧੋ ਲਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰ, ਪੱਕਾ ਪ੍ਰੇਮਿਸ।”²

ਅਰੇਜ਼ਾ ਡਬੀਲਾ ਸਿੰਗਲ ਮੌਮ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਹੋਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅਵਸਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮੇਹਰ ਵਾਅਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਸੁਫ਼ਨੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਰਥ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ 32 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ 14 ਸਾਲ ਦਾ ਬਨਵਾਸ ਮੁਕੰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਅੰਦਰੋਂ ਉਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ

ਇਹੀ ਵਿਅਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਪੰਜਾਬਣ ਹੋਵੇ ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਬੇਸ਼ਕ ਉਹ ਅਰੋਜ਼ਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮਿਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹ ਇਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਸਟੇਟਸ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਕੇ ਕਬੀਲੇ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਸੁੰਦਰ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਏਗਾ। ਉਹ ਅਰੋਜ਼ਾ ਦੀ ਕਥਾ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਭਾਗ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਾ ਹੈ -

'ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਰਾਮ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ। ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, "ਪੁੱਤ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਵੀ ਹੈ। ਹੈ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦੀ। ਉੱਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਰਹੀ ਏ। ਨਾਲੇ ਪੁੱਤ ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਨੀਲੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਾਪੀ ਲਈ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਬਨਵਾਸ ਕੱਟੀ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਇਹ ਮੁੱਕੂ। ਜੇ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਮਿਲਜੀਂ। ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਦੇ ਤਾਂ ਜੁਆਕ ਵੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲੇ ਪਹੁੰਚਗੇ। ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਨੰਦ ਪੜ੍ਹਾ ਲੈ।"3

ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਹ ਅਰੋਜ਼ਾ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸਾਲ ਵੱਡੀ ਵੀ ਹੈ, ਦੰਦ ਉੱਚੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਖੂਬਸੂਰਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਿਨ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦੀਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਸਨੇਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਜਮਾਤਣ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨੂੰ ਸਿਮਰਤੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਅਰੋਜ਼ਾ ਦਾ ਨਾਂਅ ਰੋਜ਼ੀ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਮੇਹਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਉਹ ਭਾਵੁਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤਣ ਰੋਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦੀ ਚਾਹਤ ਪਾਲੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਪੱਛਮੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀ ਹਿਤ ਮੇਹਰ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਫੇਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਉਤੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਪੱਛਮੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਹੁਤ ਹਾਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਮੇਹਰ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਚਿਤਰਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭੂ-ਹੋਰਵਾ, ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਭਰਾ ਭਤੀਜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਆਕੁਲ ਕਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਮੇਹਰ ਵੀ ਆਮ

ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਔਖਿਆਈਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਕੇ ਕਬੀਲੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਸਾ ਭੇਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਰੋਜ਼ਾ ਟੀਚਿੰਗ ਕੋਰਸ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਪਕਾ ਲੱਗ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਇਕ ਧੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਮੇਹਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਸਦੇ ਆਪਣੇ ਭੈਣਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਲਈ ਸਨੇਹ ਉਸ ਦੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਤਹਿਸ ਨਹਿਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਉਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬੋਂ ਵਾਪਸੀ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਰੋਜ਼ਾ ਦਾ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੱਖਰੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਕਰਨ 'ਤੇ 19 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਬਣਾਇਆ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤਾਰ-ਤਾਰ ਹੁੰਦਾ ਦਿਸਣਾ ਇਕ ਸਦੀਵੀ ਚੀਸ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰੋਜ਼ਾ ਦਾ ਤਲਾਕ ਲੈ ਕੇ ਵੱਖ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਮੇਹਰ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਦਭਾਗਾ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ '84 ਦੇ ਦੌਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਭੱਜਿਆ ਨਵੇਂ '84 ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਪਸ ਪੰਜਾਬ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਇੰਜ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਾਸਪੋਰਟ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਔਕਾਤ ਪੁੱਛਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਾਸਪੋਰਟ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਹਰ ਕੀ ਕੁੱਝ ਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੇਹਰ ਵਰਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਰਤਾਰੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਉੱਕਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇਰਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਔਲਾਦ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬੋਝ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੱਛਮ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਉਥੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਪੈਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਣਾ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਅਜੀਬ ਵਰਤਾਓ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਦੇ-ਨਾਨਿਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬੋਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਜੱਗੀ ਬਰਾੜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ 'ਐਲ. ਜੀ. ਬੀ. ਟੀ.' ਰਾਹੀਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜੇਕਰ ਹੋਈ ਵੀ ਤਾਂ ਇਸ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਐਲ. ਜੀ. ਬੀ. ਟੀ. ਤੋਂ ਭਾਵ ਲੈਜ਼ਬੀਅਨ, ਗੇਅ, ਬਾਈਸੈਕਸੂਅਲ ਅਤੇ ਟਰਾਂਸਜੈਂਡਰ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਹੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰਲੇਖ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਲੱਖਣ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਕਥਾਨਕ ਰਾਹੀਂ ਕੈਨੇਡਾ ਰਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਾਨਸਿਕ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸਮਲਿੰਗੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ

ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦਲਬੀਰ ਕੌਰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਪੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਸੰਤਾਪ ਨੂੰ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਜੀਵਨ 'ਤੇ ਗਹਿਰੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਚੇਰੀ-ਚੇਰੀ ਆਪਣੇ ਪਾਰਟਨਰ ਫ਼ਰੈਂਕ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਬੇਹੱਦ ਸੰਜੀਦਾ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਦੀ ਹੈ-

'ਗੁਰਜੀਵਨ ਇੰਨਾ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਿੰਨਾ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਸੱਚੀ ਗੁਰਜੀਵਨ ਗੇਅ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਲੱਖ ਲਾਅਨਤ ਮੇਰੇ ਦੁੱਧ 'ਤੇ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਸੁਸਾਇਟੀ ਨੂੰ, ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭਿਣਕ ਪਊ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਤਾਂ ਛਪਾਕੀ ਵਾਂਗ ਫੈਲਰ ਜਾਣੇ, ਤਾਅਨਿਆਂ ਦੇ ਖੱਸੜੇ ਤਾ ਦਿਲ, ਰੀੜ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਕਿੱਥੇ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਭਲਾ। ਅੱਜ ਧੂੰਆਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਿਕਲੂ। ਇਕੋ ਇਕ ਐਲਾਦ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਗਾਰ ਵਿਚ ਧੱਸਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਜੂਨ ਦਾ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ।'⁴

ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਵਿਡੰਬਣਾ ਦੇਖੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗੇਅ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਮਾਪੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੇਸਤ ਬਣਾ ਲਵੇ। ਬੇਸ਼ਕ ਉਹਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਕਰੇ।

"ਦੇਖ ਪੁੱਤ ਜੇ ਤੂੰ ਉਹਦੀ ਰੰਗਤ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਿਆ। ਤੂੰ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਦੇਸਤ ਬਣਾ। ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਆ, ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਵੀ ਹੋਵੇ ਚੱਲੂ" ਦਲਬੀਰ ਆਪਣੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪੁਚਕਾਰਨ ਲੱਗੀ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੇ ਨਾਂਹ ਨੁੱਕਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਦਲਬੀਰ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਮਾਹਿਰ ਨੂੰ ਲੱਭੇਗੀ। ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਵੇਗੀ।'⁵

ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਮਾਪੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੇ ਪਾਰਟਨਰ ਫ਼ਰੈਂਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਘਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਅਕਸਰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਲਬੀਰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਿਰਮਲ ਤੋਂ ਚੇਰੀ

ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਾਉਂਸਲਿੰਗ ਲਈ ਭੇਜਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਇਸ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਭੇਜਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਨੂੰ ਕਾਉਂਸਲਿੰਗ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇਗੀ। ਪਰ ਉਹ ਅੰਦਰ ਖਾਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੈ। ਖੈਰ! ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਾਉਂਸਲਿੰਗ ਉਪਰੰਤ ਪੰਜਾਬ ਲਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਨਿਰਮਲ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਜਾਈ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਣਾ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੀ ਹੈ।

“ਦਲਬੀਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਰ ਰਹੀ ਏ, ਪਰ ਇਹ ਚਿੱਕੜ ਖੇਡ ਵਿਚੋਂ ਸੌਖੇ ਕੀਤੇ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ” ਨਿਰਮਲ ਸੱਚਾਈ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ।⁶

ਨਿਰਮਲ ਦੀ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਉਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੀ ਕੁਲਜੀਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਾਉਂਦਾ। ਸਗੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਭੱਜਦਾ ਹੈ। ਇੰਜ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਸ ਵਿਚ ਪਲਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਦਲ ਰਹੇ ਵਰਤਾਓ ਅਤੇ ਬਦਲ ਰਹੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਜਿਹੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੱਗੀ ਬਰਾੜ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਲਪਿਤ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਯਥਾਰਥ ਭਰਪੂਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਲਪਨਾ ਘੱਟ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥ ਵਧੇਰੇ ਅਗਰਸਰ ਹੈ। ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਾਸਪੋਰਟ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚਲਾ ਪਾਤਰ ਮੇਹਰ, ਐਲ. ਜੀ. ਬੀ. ਟੀ. ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤਰ ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਦਲਬੀਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਯਥਾਰਥ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਜੱਗੀ ਬਰਾੜ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਾਸਲ ਹੈ।

ਹਵਾਲੇ ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ :-

1. ਸਮਾਲਸਰ ਜੱਗੀ ਬਰਾੜ, ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਾਸਪੋਰਟ (ਨਾਵਲ), ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਨਾ : 16
2. –ਉਹੀ- ਪੰਨਾ 18
3. –ਉਹੀ- ਪੰਨਾ 20

4. –ਉਹੀ- ਪੰਨਾ 28
5. –ਉਹੀ- ਪੰਨਾ 29
6. –ਉਹੀ- ਪੰਨਾ 31